

יציאת מצרים

על שולחן הסדר ביום שני תחגוג קהילה אחת בברוקלין יציאת כפולה ממצרים, פעם אחת בימי פרעה ופעם שניה בימי נאצר

מאת מיכל דניאל

”
הביקור הראשון שלי בישראל היה בשנת 1978. מאוד התרגשתי. הביקור החזיר לי זכרונות ממצרים. זאת הייתה אותה אווירה, אותו מזג אוויר, אותה קומפוזיציה החברתית עם אנשים יותר חמים. כאן אני לא מכיר את השם של השכנים שלי

דוירה סאקאל, תושב ברוקלין שהיגר לכאן ממצרים בשנת 1963, יספר בליל הסדר לשמונת הנכדים שלו גם על יציאת מצרים הפרטית שלו. סאקאל (63), שיסר בשנת 1996 את "האגודה למחקר ולהפצת מורשת יהדות מצרים", מתוך רצון להעביר לדורות הבאים את המורשת המפוארת עליה גדל, מודה כי גם אחרי למעלה מיוכל בארה"ב, הוא עדיין לגמרי מצרי. המבטא שלו, המוויקה שהוא אוהב, המאכלים הם מאה אחוז מצרים, הוא אומר. כליל הסדר, שבו יתכנסו כשלושים מבני המשפחה, כולל אמו בת ה-83, ילדיו, נכדיו, בני הרודים והרודות, יבשלו הנשים את המאכלים האהובים מהבית: מחשי, שהם עלי גפן ממולאים בחצילים ובשר, חאמר, שהוא תפוח אדמה פריך, מלוחיה, שהוא ירק ששמים על תבשיל אורז ועופות שנראה כמו מרק, ועוד מתבשילים המטבח היהודי-מצרי עליהם גדל סאקאל. את ההגדה יקראו באנגלית ובערבית ויגוללו בפני הדור הצעיר את סיפור יציאת מצרים. בסיומו של הלילה, לאחר שידונו, מן הסתם, כמה שקורה עכשיו במצרים, הם יורו לאל על שהגיעו עד הלום. המהפיכה במצרים אינה משמחת את סאקאל. המצב יותר מסוכן ממה שהוא נראה, הוא יורע. קשה להוציא מדינה של 80 מיליון איש מהעוני ברגע אחד, הוא מזכיר. החיים בברוקלין הטיבו עם סאקאל וחברי קהילה שלו, שרבים מהם חזרו להיות בעלי עסקים, כמו שהיו במצרים. גל גדול של יהודי מצרים עזב אותה אחרי מלחמת יום העצמאות, בשנת 1948, ועלה ברובו לארץ. אחרי מבצע סיני, בשנת 1956, שבו הצטרפה ישראל לצבאות צרפת ואנגליה וכבשה את חצי האי סיני מידי המצרים, המשיכו היהודים לעזוב. גל גדול נוסף עזב בשנת 1958. רובם עלו או לישראל, אבל היו גם אחרים שהתפורו בעולם, חלק הגיעו גם לאמריקה, כמו המשפחה של סאקאל, שרצתה להתאחד עם הסבא והרוד שהיגרו קודם לכן לניו-יורק.

המשפחה של סאקאל, שהייתה משפחה מבוססת בקהיר, עזבה את מצרים בשנת 1962, כשבני המשפחה הרגישו על כשרם את עוינות הסביבה. דוירה סאקאל עזב את מצרים כשהיה בן תשע, ביחד עם הוריו וארבעת אחיו הקטנים. כשהגיעו לניו-יורק בשנת 1963 הם התיישבו בשכונת ביי רידג', בברוקלין, שם התגוררו הסבא והרוד, ויהודים אחרים שעזבו את מצרים. מהר מאוד נוצרה קהילה ובשנת 1967 נוסד באחד הבתים המרווחים בברוקלין בית הכנסת הראשון של הקהילה. עם השנים המשיכה הקהילה לגדול וקיימה קשרים חמים עם הקהילה היהודית-סורית. בשנת 1976 נבנה בית כנסת גדול יותר שנקרא על שמו של בית הכנסת "אהבה ואחוה", שבקהיר, שבחזיתו יתנו מתנוסס עד היום השלט המקורי ממצרים. לפני שלוש שנים נחנך למולו בית כנסת חדש ומהודר, על אושן פארקוויי, בין קינגס הייווי לקוונטיק, ובניין בית הכנסת הקודם מושכר לקהילה אחרת, עד שזו תבנה לה בית כנסת משלה.

אחוה ואהבה

קשה להתמייץ את בניין "אחוה ואהבה", המתנאח בחזית בעלת קשת בטון שבה מגן דוד. שורה של מדרגות מפרידה בין המדרכה לבין דלתות העץ הכבדות הסוגרות על המבנה, כשמשני צידי מאירים השלטים בעברית ובאנגלית: "אהבה ואחוה". ורקורי אור המנורות שבגג החזית מאירים את הרחבה, וכמוהם מצלמות האבטחה שפועלות 24 שעות ביממה. שלושה פילנתרופים גדולים בקהילה הבטיחו את רכישת האדמה והקמת בית הכנסת, ג'וזף בר נתן, גבריאל צ'להבר וסלומון הררי, והוא מכיל בתוכו גם את משרדי הרב, חדר לימוד וספרייה. אבל אולם התפילה עצמו הוא גולת הכותרת, עם תקרה בגובה 40 רגל, קירות שיש, השטיחים רכים וחלונות ויטראז' מעוטרים. את האבן, העץ והזכוכית יבאה הקהילה

מישראל, את שער הברזל המרשים מאיטליה. באולם הכניסה לבית הכנסת, אני פוגשת את דוירה סאקאל בחמישי בערב, בסיום התפילה. הוא מלווה בכך דודו, אלן (חלפון) ספרי, מחבר המנהלים של המרכז, ומערכת, שבדיק הערב מתקיימת במקום מסיבת בר מצווה גדולה. בחדר הספרייה המסוגנן, בו אנחנו נסובים, מספרים בני הרודים כי הם עוקבים בלב כבד אחרי המתרחש במצרים, ומודים שההתרחשויות לאו דווקא ממלאות אותם תקווה. הם מתקשים להאמין שהמהפכה תביא למצרים משטר דמוקרטי, שוציא את המדינה מהעוני. רחובות קהיר הנשקפים על מסכי הטלוויזיה בדיוחי החדשות מעלים בסאקאל, שהיה בן תשע כשעזב את קהיר, זכרון נות ילדות רחוקים. ביניהם זיכרון יציאת מצרים של המשפחה למרסיי, בשנת 1962, ואת נסיעתה לניו-יורק כמה חודשים לאחר מכן. אחרי מלחמת 1948, הוא מספר, 50% מיהודי מצרים עזבו ברובם לישראל. העזיבה התחדשה אחרי מבצע סיני, שכן, כל מי שלא הייתה לו אז אזרחות מצרית, אולץ לעזוב ומכיוון שלרוב היהודים היו רק תעודות תושב, הם למעשה נזרקו ממצרים. משפחתו של סאקאל נשארה בקהיר עד שנת 1962, עד שהסכנה הגיעה לפתחה. סאקאל: "לאבא הייתה אזרחות, כך שנשארו. הייתי ילד כשהמלחמה פרצה בשנת 1956, ואני זוכר איך לא יצאנו מהבית ואיך כיסינו את החלונות בנייר כחול, כדי להסתיר את האור ממטוסי האויב. הרבה חיילים מזוינים נראו אז ברחובות. הכו את סבא והרוד בקהיר, והם הגיעו הביתה באמבולנס. בביה"ס היהודי שבו למדתי דיברו רברים רעים על הציונים הישראלים. זה היה בחומר הלימוד ואם במי בחן לא כתבת משהו רע על ישראל, לא היית עובר את המבחן. היו לנו מורים צרפתיים-יהודים ומורים מוסלמים. לא חבשנו אז כיפות, למרות שלפני המלחמה דווקא כן עשינו זאת. בשבתות התפללנו בבית הכנסת 'שערי שמים'. היו אז כמה בתי כנסת בקהיר.

